

HE 138/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle diplomaattisten tai konsuliedustustojen tai kansainvälisissä hallitustenvälisissä järjestöissä toimivien edustustojen työntekijöiden perheenjäsenten ansiotyöstä Ukrainan kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Suomen tasavallan hallituksen ja Ukrainan hallituksen välisen sopimuksen niiden diplomaattisten tai konsuliedustustojen tai kansainvälisissä hallitustenvälisissä järjestöissä toimivien edustustojen työntekijöiden perheenjäsenten ansiotyöstä sekä lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Useissa maissa edustustojen henkilökunnan perheenjäsenten työskentely on periaatteessa mahdollista, mutta työllistymisen edellytyksenä on diplomaattistatuksesta ja immuniteetista luopuminen, ellei työnteon ehdoista tehdä erillistä niin kutsuttua perhe- ja puolisosopimusta hallitusten välillä. Edellä tarkoitetuissa sopimuksissa määrätään tarkemmin työtä koskevista edellytyksistä, lupamenettelyistä ja työtä tekevän perheenjäsenen asemasta. Sopimusten perusteella tehtävän ansiotyön osalta perheenjäsenet ovat vastaanottajavaltion vero- ja sosiaaliturvajärjestelmien alaisia. Työntekoon sovelletaan vastaanottajavaltion kansallista lainsäädäntöä.

Niillä työtä tekevillä perheenjäsenillä, joiden työntekoon Suomessa sovelletaan perhe- ja puolisosopimusta, on oikeus työntekijän oleskelulupaam ilman saatavuusharkintaa. Kyse on kuitenkin vain rajallisesta määrästä henkilöitä.

Suomen ja Ukrainan välinen sopimus tulee voimaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun jälkimmäinen ilmoitus sopimuksen voimaantulon edellyttämien sisäisten menettelyjen päättämisestä on otettu vastaan. Esitykseen sisältyy ehdotus laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin sopimus tulee voimaan.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	6
2 Sopimuksen tavoitteet	7
3 Keskeiset ehdotukset	7
4 Esityksen vaikutukset	7
4.1 Taloudelliset vaikutukset	7
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	7
4.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset	7
5 Lausuntopalaute	8
6 Sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön	9
7 Voimaantulo	12
8 Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumus	12
9 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys	13
9.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus	13
9.2 Käsittelyjärjestys	13
LAKIEHDOTUS	15
Laki diplomaattisten tai konsuliedustustojen tai kansainvälisissä hallitustenvälisissä järjestöissä toimivien edustustojen työntekijöiden perheenjäsenten ansiotyöstä Ukrainan kanssa tehdystä sopimuksesta	15
SOPIMUSTEKSTI	16

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Perhe- ja puolisosopimukset

Kahdensivuisilla sopimuksilla diplomaattisen edustuston, konsuliedustuston sekä kansainvälisessä järjestössä toimivan edustuston henkilöstön perheenjäsenien ansiotyön tekemisestä, jäljempänä *perhe- ja puolisosopimus* tai *sopimus*, on tarkoitus helpottaa perheenjäsenien työskentelyä asemamaassa ja mahdollistaa työskentely ilman, että heidän tarvitsee luopua diplomaattistatuksestaan niissä tapauksissa, joissa diplomaattistatuksesta luopuminen vastaanottajavaltion noudattaman käytännön mukaan muutoin olisi työskentelyn edellytyksenä. Diplomaattisia suhteita koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 3 ja 4/1970), jäljempänä *Wienin diplomaattisopimus*, ja konsulisuhteita koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 49 ja 50/1980), jäljempänä *Wienin konsulisopimus*, perusteella myönnettävät erioikeudet ja -vapaudet soveltuvat tietyin osin myös diplomaattisten edustustojen henkilöstön talouteen kuuluviin perheenjäseniin.

Wienin diplomaattisopimuksen 37 artikla määrittelee sen, mitä erioikeuksia ja -vapauksia kunkin henkilöstöryhmän perheenjäsenet nauttivat. Diplomaattisen edustajan perheenjäsen on vapaa esimerkiksi vastaanottajavaltion rikosoikeudellisesta tuomiovallasta ja pääsääntöisesti hänet on myös vapautettu vastaanottajavaltion siviilioikeudellisesta ja hallinnollisesta tuomiovallasta, paitsi ansiotyöhön liittyvissä kysymyksissä. Yleisesti katsotaan, että Wienin diplomaattisopimus ei estä diplomaatin tai muun lähetetyn virkamiehen perheenjäsenen työskentelyä asemamaassa. Kuitenkin joissakin valtioissa työskentelyn edellytyksenä on sellaisen perhe- ja puolisosopimuksen tekeminen, jossa säännellään tarkemmin työtä koskevista edellytyksistä, lupamenettelyistä ja työtä tekevän perheenjäsenen asemasta. Sopimusten perusteella tehtävän ansiotyön osalta perheenjäsenet ovat vastaanottajavaltion vero- ja sosiaaliturvajärjestelmien alaisia. Työntekoon sovelletaan vastaanottajavaltion kansallista lainsäädäntöä.

Vaikka perhe- ja puolisosopimukset kattavat määritelmiensä mukaisesti pääsääntöisesti edustustoihin akkreditoitujen henkilöiden puoliset sekä mukana seuraavat alaikäiset tai riippuvaisessa asemassa olevat lapset, sopimuksilla on käytännössä merkitystä lähinnä puolisoitten työskentelymahdollisuuksien kannalta. Sopimukset eivät koske perheenjäseniä, jotka ovat vastaanottajavaltion kansalaisia tai asuvat pysyvästi vastaanottajavaltiossa.

Suomella on voimassa perhe- ja puolisosopimus Kanadan (SopS 12/1989), Britannian (SopS 24/1990), Yhdysvaltojen (SopS 13/1996), Unkarin (SopS 20/2003), Chilen (SopS 85/2005), Serbian (SopS 30 ja 31/2016), Vietnamin (SopS 34 ja 35/2016), Israelin (SopS 40 ja 41/2016), Argentiinan (SopS 56 ja 57/2016), Etelä-Afrikan (SopS 2 ja 3/2018), Kolumbian (SopS 8 ja 9/2019), Perun (SopS 10 ja 11/2019), Intian (SopS 13 ja 14/2019), Brasilian (SopS 16 ja 17/2019) ja Namibian (SopS 47 ja 48/2022) kanssa. Sopimukset on tehty vastavuoroisuuden perusteella yleisen luvan antamiseksi edustuston henkilöstön perheenjäsenille, jotta he voisivat tehdä ansiotyötä vastaanottajavaltiossa. Sopimusneuvottelut on saatu päätökseen myös Uruguayn kanssa, mutta sopimusta ei ole vielä allekirjoitettu. Kazakstanin kanssa on päätetty käynnistää sopimusneuvottelut keväällä 2024. Kriteereinä sopimuskuppanien valinnassa on pidetty valtion jo tekemää ehdotusta Suomelle neuvottelujen aloittamisesta. Toiseksi on edellytetty, että valtiosopimus on kyseisessä maassa edellytyksenä perheenjäsenen diplomaattistatukseen säilyttämiseksi tämän tehdessä ansiotyötä asemamaassa. Kolmanneksi on

edellytetty, että Suomella on erityinen intressi saada sopimus aikaiseksi kyseisen maan kanssa huomioiden erityisesti se, että työskentely olisi muutoin mahdollista kyseisessä maassa ja perheenjäsenillä olisi halukkuutta ja edellytyksiä työskennellä kyseisessä maassa.

Uusien perhe- ja puolisosopimusten tekemiselle on edelleen tarvetta. Useissa maissa edustustojen henkilökunnan puolisoitten työskentely on periaatteessa mahdollista, mutta työllistymisen edellytyksenä on diplomaattituksesta ja immuniteetista luopuminen, ellei sopimusta tehdä. Ulkomaanedustustossa työskentelevien puolisoitten työllistyminen on haaste, johon ulkoministeriö pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan. Puolison työskentelymahdollisuus ulkomaankierroksen aikana koetaan merkittäväksi kannustimeksi, joka vaikuttaa virkamiehen edellytyksiin siirtyä ulkomaanedustukseen.

Vieraan valtion diplomaattien perheenjäsenten työnteko Suomessa

Ulkomaalaisen työskentely Suomessa edellyttää ulkomaalaislain (301/2004) nojalla työntekijän oleskelulupaa (3 § 1 momentin 6 kohta, 70–74 §), ellei kyse ole työstä, jota on mahdollista tehdä muulla oleskeluluvalla (74 §) tai ilman oleskelulupaa (81b §) Ulkomaalaisen on myös mahdollista harjoittaa yritystoimintaa harkintaan perustuvalla yrittäjän oleskeluluvalla, joka muun muassa edellyttää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen osapäätöksen (79 ja 79 a §). Ansiotyön tekemistä varten myönnettäviä oleskelulupia koskevaa sääntelyä on myös useissa erillislaeissa: laissa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten (907/2017), laissa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä (908/2017) sekä laissa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella (719/2018). Työntekijän oleskelulupaa koskeva menettely on kaksivaiheinen ja edellyttää toimenpiteitä työntekijältä. Työntekijän oleskelulupaa on haettava, jos työskentely ei ole mahdollista muulla oleskeluluvalla tai ilman oleskelulupaa. Työntekijän oleskelulupaa haettaessa työpaikka on oltava valmiina. Työntekijän oleskelulupa myönnetään pääsääntöisesti yhdelle ammattialalle, jolloin työntekijä voi tehdä useampaa saman alan työtä yhdellä luvalla.

Jos työntekijä tulee Suomeen työskentelemään jossakin ulkomaalaislain 74 §:ssä luetelluista tehtävistä, hän ei tarvitse työntekijän oleskelulupaa, vaan muun oleskeluluvan ansiotyötä varten, joka myönnetään erikseen kuhunkin pykälässä lueteltuun tehtävään. Ulkomaalaislain 74 §:n mukaisia tehtäviä ovat muun muassa kulttuurin ja taiteen alan ammattimaisen toimijan, uskonnollisen työntekijän, urheilijan, valmentajan tai urheilutuomarin työt.

Kolmannen maan kansalaisen työnteko on mahdollista kokonaan ilman oleskelulupaa ulkomaalaislain 81b §:ssä luetelluissa tilanteissa enintään 90 päivän ajan minkä tahansa 180 päivän jakson aikana. Ilman oleskelulupaa Suomessa voi työskennellä muun muassa tulkki, opettaja tai asiantuntija, jos työtä tehdään kutsun tai sopimuksen nojalla. Maassa oleskelu- ja työnteko-oikeus perustuvat pääsääntöisesti EU:n viisumisäännösten mukaiseen yhteiseen Schengen-viisumiin. Jos kolmannen maan kansalainen on kuitenkin sellaisen valtion kansalainen, joka ei tarvitse viisumia Schengen-alueelle, perustuu työnteko viisumivapauteen. Kyseisessä säännöksessä tarkoitettut työt ja työntekoon liittyvä maassa oleskeluaika ovat lyhytkestoista ja töiden ajankohta voi olla vaikeasti määriteltävissä ja työt ovat sesonki- ja urakkaluonteisia.

EU:n jäsenvaltion (taikka Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin) kansalaisiin sovelletaan lähtökohtaisesti ulkomaalaislain 10 luvun (EU:n kansalaisen ja häneen rinnastettavan oleskelu) säännöksiä. EU:n kansalaisilla on oikeus oleskella ja oikeus rajoittamattomaan työntekoon

Suomessa. Kyseisten henkilöiden on kuitenkin rekisteröitävä oleskelunsa Maahanmuuttovirastossa kolmen kuukauden oleskelun jälkeen.

Ulkoministeriö myöntää ulkomaalaislain 69 §:n mukaisesti tilapäisen oleskeluluvan lähettäjävaltiota Suomessa edustavan diplomaatti- ja konsuliedustuston henkilökuntaan kuuluvalla ja hänen perheenjäsenelleen, riippumatta siitä, mistä lähettäjävaltiosta on kysymys. Kyseinen säännös on poikkeus ulkomaalaislain 70-74 §:en sisältämiin säännöksiin työntekijän oleskeluluvasta, joissa työnteko-oikeus koskee vain sitä työtä, mitä varten oleskelulupa on myönnetty.

Valtiot voidaan jakaa kolmeen kategoriaan Suomessa kyseisiä henkilöitä koskevien käytäntöjen osalta: 1) EU:n jäsenvaltiot ja niihin rinnastettavat valtiot; 2) kolmannet maat, joiden kanssa Suomella on voimassa oleva perhe- ja puolisosopimus; 3) kolmannet maat, joiden kanssa Suomella ei ole voimassa olevaa perhe- ja puolisosopimusta. Ulkoministeriön myöntämät oleskeluluvat ovat erityistapauksia ulkomaalaislaissa eikä niiden kohdalla ole kyse tavanomaiseen maahanmuuttoon liittyvistä oleskeluluvista.

Vaikka EU:n jäsenvaltion (taikka Sveitsin, Islannin, Norjan tai Liechtensteinin) kansalaiseen sovelletaan lähtökohtaisesti ulkomaalaislain 10 luvun (EU:n kansalaisen ja häneen rinnastettavan oleskelu) säännöksiä, näitä ei kuitenkaan pääsääntöisesti sovelleta henkilöihin, joiden oleskelusta ulkoministeriö ulkomaalaislain 69 §:n mukaisesti päättää. Kyseiset henkilöt oleskelevat Suomessa ulkoministeriön myöntämän tilapäisen oleskeluluvan perusteella ja tällöin heidän oleskelunsa rinnastetaan ulkomaalaislain näkökulmasta muun kuin EU:n jäsenvaltion kansalaisen oleskeluun.

Diplomaattisia erioikeuksia ja -vapauksia nauttivan EU:n jäsenvaltion kansalaisen tai häneen rinnastettavan henkilön työnteko-oikeus on käytännössä toteutunut siten, että henkilön työllistyessä ulkoministeriö peruuttaa myöntämänsä oleskeluluvan ja henkilö rekisteröi oleskeluoikeutensa Maahanmuuttovirastossa. Tämän jälkeen henkilöt oleskelevat, ulkomaalaislain näkökulmasta, Suomessa EU:n kansalaisina (eivätkä diplomaatti- tai konsuliedustuston henkilöstön perheenjäseninä). Suomen tulkinnan mukaan kyseiset henkilöt ovat tällöin kuitenkin kansainvälisen oikeuden näkökulmasta edelleen Wienin diplomaattisopimuksessa tarkoitettuja perheenjäseniä. EU:n kansalaisten diplomaattistatus säilyy myös työskentelyn aikana, mutta heitä ei Wienin diplomaattisopimuksen mukaisesti ole vapautettu työntekoon liittyvästä siviilioikeudellisesta ja hallinto-oikeudellisesta lainkäyttövallasta. Näissä tapauksissa EU:n kansalaisten ansiotyön tekeminen ei siten edellytä kahdenvälisiä sopimusjärjestelyjä Suomen ja kyseessä olevan EU:n jäsenvaltion välillä.

Kolmansien maiden edustustojen henkilöstön perheenjäsenet oleskelevat Suomessa niin ikään ulkoministeriön myöntämällä tilapäisellä oleskeluluvalla. Nämä henkilöt tarvitsevat pääsääntöisesti ulkomaalaislain 3 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettua Maahanmuuttoviraston myöntämän työntekijän oleskeluluvan voidakseen vastaanottaa työtä Suomessa, ellei kyse ole työstä, jota edellä selostetuilla tavoin voidaan tehdä ilman työntekijän oleskelulupaa.

Niiden valtioiden osalta, joiden kanssa Suomi on tehnyt perhe- ja puolisosopimuksen, työntekijän oleskeluluvan hakemusmenettely käynnistyy sillä, kun lähettäjävaltio ilmoittaa nootilla ulkoministeriölle edustuston henkilön perheenjäsenen aikomuksesta työllistyä Suomessa.

Ulkoministeriö selvittää hakijan aseman perheenjäseninä ja muut sopimuksen soveltamisen edellytykset sekä ilmoittaa nootilla lähettäjävaltiolle tai asianomaiselle kansainväliselle

järjestölle työntekijän oleskeluluvan hakemisesta Maahanmuuttovirastolta. Hakija liittyy ulkoministeriön lähettämän vastausnootin Maahanmuuttovirastolle toimitettavaan oleskelulupahakemukseen.

Työ- ja elinkeinotoimistot suorittavat osapäätösharkinnan, minkä jälkeen Maahanmuuttovirasto myöntää työ- ja elinkeinotoimiston myönteisen osapäätöksen jälkeen ulkomaalaiselle työntekijän oleskeluluvan, jollei ulkomaalaislain 36 §:stä muuta johdu. 1.1.2025 alkaen saatavuusharkinta tullaan suorittamaan Maahanmuuttoviraston toimesta osana hakemusprosessia, kun työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtyy työ- ja elinkeinotoimistoilta työllisyysalueille. Sopimusvaltioiden kohdalla Maahanmuuttovirasto tekee hakemukseen päätöksen ilman saatavuusharkintaa, mikä sujuvoittaa hakemusmenettelyä. Saatavuusharkinta voi liittyä työntekijän oleskelulupaan ja sillä tarkoitetaan työnantajan velvoitetta selvittää, onko kyseiseen tehtävään saatavilla kohtuullisessa ajassa työvoimaa Suomesta tai EU/ETA-alueelta. Henkilö saa Maahanmuuttoviraston myönteisen päätöksen perusteella oleskelulupakortin, jossa on maininta työnteko-oikeuden perusteesta.

Saatuun tiedon oleskeluluvan myöntämisestä ulkoministeriö peruuttaa perheenjäsenelle myöntämänsä oleskeluluvan ja myöntää henkilölle kansainvälisen käytännön mukaisen henkilökortin ilman mainintaa oleskeluoikeudesta.

Jos lähettäjävaltiona olevan kolmannen maan ja Suomen välillä ei ole voimassa olevaa perhe- ja puolisosopimusta, perheenjäsenen edellytyksiä saada Maahanmuuttovirastolta työntekijän oleskelulupa arvioidaan ulkomaalaislain säännösten mukaisesti (mm. saatavuusharkinta).

Työntekijän oleskeluluvan saatuaan perheenjäsenen katsotaan edellä mainituissa tapauksissa ulkomaalaislain näkökulmasta oleskelevan Suomessa työntekijänä, mutta Wienin diplomaattisopimuksen näkökulmasta henkilö oleskelee Suomessa edelleen sopimuksessa tarkoitettuna perheenjäsenenä, jolla on diplomaattisopimuksen mukainen diplomaattistatus. Suomessa perheenjäsenen diplomaattistatuksen säilymiseen ei vaikuta se, mistä lähettäjävaltiossa on kysymys, sillä diplomaattistatus ja siihen liittyvät erioikeudet ja vapaudet määräytyvät aina Wienin diplomaattisopimuksen mukaan.

1.2 Valmistelu

Sopimuksen valmistelu

Keskusteluja perhe- ja puolisosopimuksen tarpeesta on käyty 2010-luvun alkupuolelta lähtien. Perhe- ja puolisosopimusneuvottelut käytiin Suomen mallisopimuksen perusteella. Mallisopimus pohjautuu Euroopan neuvoston mallisopimukseen (Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus nro R (87) 2, annettu 12 päivänä helmikuuta 1987). Suomen tasavallan hallituksen ja Ukrainan hallituksen väliset neuvottelut saatiin päätökseen kesällä 2021. Sopimuksen neuvottelusta vastasi ulkoministeriön EU- ja valtiosopimusoikeuden yksikkö ja neuvottelut käytiin Suomen Kiovan suurlähetystön välityksellä. Sopimus allekirjoitettiin Brysselissä 3.4.2024.

Kansallinen valmistelu

Ukrainan kanssa neuvotellusta luonnoksesta perhe- ja puolisosopimukseksi pyydettiin lausunnot sisäministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä ja Maahanmuuttovirastolta. Sisäministeriö ja Maahanmuuttovirasto ilmoittivat, ettei niillä ole huomautettavaa asian

johdosta. Sosiaali- ja terveysministeriö totesi, ettei sillä ole syytä vastustaa sopimuksen allekirjoittamista. Allekirjoitusvaltuudet myönnettiin tammikuussa 2022.

Hallituksen esitys on valmisteltu virkатыönä ulkoministeriössä. Esityksestä pyydettiin lausuntoja Lausuntopalvelu.fi -sivuston kautta sisäministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä ja Maahanmuuttovirastolta.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=UM017:00/2021> tunnuksella UM017:00/2021.

2 Sopimuksen tavoitteet

Ukrainan kanssa tehdyn perhe- ja puolisosopimuksen tavoitteena on mahdollistaa diplomaattisen edustuston, konsuliedustuston sekä kansainvälisessä järjestössä toimivan edustuston henkilöstön perheenjäsenten työnteke Ukrainassa ilman, että heidän tarvitsee luopua diplomaattistatuksestaan niissä tapauksissa, joissa diplomaattistatuksesta luopuminen vastaanottajavaltion noudattaman käytännön mukaan muutoin olisi työskentelyn edellytyksenä. Vastaavasti Suomi takaa sopimuksessa työnteon edellytykset Ukrainan vastaavassa asemassa oleville perheenjäsenille Suomessa.

3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Ukrainan kanssa tehdyn perhe- ja puolisosopimuksen. Esitys sisältää myös ehdotuksen niin sanotuksi blankettilaiksi, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole suoranaisia taloudellisia vaikutuksia.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Perhe- ja puolisosopimuksilla poistetaan ennakolta esteitä diplomaattisen edustuston, konsuliedustuston tai kansainvälisessä järjestössä toimivan edustuston henkilöstön perheenjäsenten työnteolta niissä vastaanottajavaltioissa, joissa työnteon edellytyksenä on valtiosopimus. Sopimukset helpottavat myös Suomessa olevien vieraiden valtioiden edustustojen henkilökunnan perheenjäsenten työskentelyä. Suomessa tämän arvioidaan vähentävän asiaan osallisena olevien viranomaisten (ulkoministeriö, työ- ja elinkeinotoimistot, Maahanmuuttovirasto) neuvonta- ja selvitystyötä. Niiden valtioiden kohdalla, joiden kanssa Suomella on voimassa oleva perhe- ja puolisosopimus, saatavuusharkinnan poistuminen vähentää viranomaisten työtä ja sujuvoittaa lupakäsittelyä. Lisäksi sopimukset selkeyttävät mahdollisissa tulkintatilanteissa henkilön työskentelyyn liittyvää lainkäyttölistä koskemattomuutta. Toisaalta sopimusten arvioidaan helpottavan Suomen ulkomailla olevien edustustojen henkilöstön tarvetta selvittää yksittäistapauksissa työnteon edellytyksiä.

4.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Perhe- ja puolisosopimuksilla edistetään osaltaan Suomen ulkomailla olevan diplomaattisen edustuston, konsuliedustuston tai kansainvälisessä järjestössä toimivan edustuston henkilöstön perheenjäsenten työntekeä asemamaassa sekä vastavuoroisesti Suomessa toimivien

sopimusvaltioiden edustustojen lähetetyn henkilöstön perheenjäsenten työntekoa Suomessa. Sopimuksilla on myönteinen vaikutus myös Suomen edustustoissa työskentelevien puolustushallinnon ja muiden hallinnonalojen virkamiesten perheenjäsenten työllistymiseen.

Sopimukset vaikuttavat yksittäisten henkilöiden työllistymiseen Suomessa ja/tai sopimusvaltiossa. On kuitenkin huomattava, että puolison työllistymisen esteenä on usein myös sellaisia asemamaan tilanteeseen liittyviä tekijöitä, jotka eivät ole poistettavissa perhe- ja puolisosopimuksin. Voimassa olevia sopimuksia on sovellettu 1990-luvulta lähtien muutamaa kymmeniä Suomessa työtä tekeviin henkilöihin. Sopimusten perusteella työllistyneistä suomalaisista ei ole saatavissa tarkkoja lukuja, mutta kyse on yksittäisistä henkilöistä.

Sopimuksilla on merkitystä yksittäisen henkilön oikeussuojan kannalta, koska täydellistä luopumista diplomaattistatuksesta ei ole pidettävä suositeltavana edustuston henkilöstön puolisoitten työllistymisen mahdollistamiseksi. Täydellinen luopuminen voisi johtaa siihen, että diplomaattistatuksesta luopuneeseen perheenjäsenen kohdistuvia vastaanottajavaltion toimia voitaisiin käyttää Wienin diplomaattisopimuksen tai Wienin konsulisopimuksen tarkoituksen ja päämäärän sivuuttamiseksi. Sopimuksen myötä työtätekevä puoliso ei luovu diplomaattistatuksesta, mutta häntä ei ole vapautettu siviilioikeudellisesta ja hallinnollisesta lainkäyttövallasta kyseiseen ansiotyöhön liittyvissä kysymyksissä, minkä voidaan katsoa palvelevan työnantajan etua sekä yhteiskunnan kokonaisuutta. Rikosoikeudellisesta koskemattomuudesta luopuminen tapahtuisi tapauskohtaisesti ansiotyöhön liittyvissä tapauksissa ulkoministeriön harkinnan mukaan.

Perhe- ja puolisosopimusten tekeminen edistää osaltaan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) ja yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tavoitteiden ja ulkoministeriön perhepoliittisten tavoitteiden toteutumista. Perheen kokonaistilanteen vaikuttaessa yhä selvemmin siirtymishalukkuuteen, tavoitteena on löytää lisää siirtohalukkuutta ja sukupuolten tasa-arvoa tukevia käytäntöjä.

5 Lausuntopalautte

Lausunnon antoivat sisäministeriö, valtiovarainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja Maahanmuuttovirasto. Sisäministeriöllä ja valtiovarainministeriöllä ei ollut lausuttavaa esityksestä.

Työ- ja elinkeinoministeriö antoi ehdotuksia liittyen työnteon ja yrittäjyyden mahdollisuuksien kattavampaan kuvaukseen sekä työssä mahdollisesti edellytettävään erityiseen pätevyYTEEN. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö huomautti, että työntekijän oleskelulupamenettely muuttuu 1.1.2025 alkaen siten, että prosessi siirtyy täysin Maahanmuuttoviraston toimivaltaan TE-toimistojen lakatessa. Esitystä on muokattu ministeriön ehdotusten pohjalta.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnitti huomion sopimuksen 7 artiklaan todeten, että sen käsityksen mukaan kyseinen sopimusmääräys tarkoittaa sosiaaliturvan osalta sitä, että sopimuksen nojalla ansiotyötä tekevä perheenjäsen voi olla velvollinen maksamaan sosiaaliturvamaksuja ja saada oikeuden sosiaaliturvaetuksiin siten, kuin vastaanottajavaltion kansallisessa lainsäädännössä säädetään. Kyse ei kuitenkaan ole lainvalintasäädännöstä, eli lähettäjävaltion ja vastaanottajavaltion sosiaaliturvalainsäädännöt voivat tulla sovellettavaksi rinnakkain.

Maahanmuuttovirasto nosti esille tarpeen ottaa kantaa työntekoon liittyvien lupien myöntämiseen ja perusteisiin yritystoimintaa harjoittaville henkilöille sekä 1.1.2025 alkaen

muuttuvan työntekijän oleskelulupamenettelyn, johon myös työ- ja elinkeinoministeriö kiinnitti huomiota.

6 Sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön

Johdanto. Sopimuksen johdannossa ilmaistaan osapuolten tahto sallia ansiotyön tekeminen virkatehtävissä diplomaattisten tai konsuliedustustojen tai kansainvälisissä hallitustenvälisissä järjestöissä toimivien edustustojen työntekijöiden perheenjäsenille vastavuoroisuusperiaatteen mukaisesti.

Ansiotyön sallimista ja luvan myöntämisen vastavuoroisuutta koskevia määräyksiä on Suomen ja Ukrainan välillä tehdyt sopimuksen 1 artiklassa.

1 artikla. Artiklan mukaan sopimuksen tarkoituksena on vastavuoroisesti sopia, että osapuolet antavat virkatehtävissä alueillaan työskentelevien lähettäjävaltion diplomaattisten tai konsuliedustustojen tai kansainvälisissä järjestöissä toimivien edustustojen työntekijöiden perheenjäsenille luvan tehdä ansiotyötä.

2 artikla. Artiklassa määritellään sopimuksen keskeinen termistö. Perhe- ja puolisosopimusten soveltamisen kannalta keskeisiä termejä ovat ”työntekijä”, ”perheenjäsen” ja ”ansiotyö”.

Työntekijä on määritelty artiklan 1 kohdan i alakohdassa. Termillä ”työntekijä” kuvataan tarkasti ne henkilöt, joiden perheenjäseniin sopimus soveltuu.

Artiklan 1 kohdan ii alakohdan mukaisella ”perheenjäsenen” määritelmällä tarkoitetaan työntekijän mukana seuraavaa ja hänen kotitalouteensa kuuluvaa henkilöä, joka on ilmoitettu vastaanottajavaltiolle tällaiseksi ja jonka vastaanottajavaltio on hyväksynyt tällaiseksi. Viittauksella lähettäjävaltion ilmoitukseen on haluttu taata, että perheenjäsenen määritelmän sisältö muodostuu Suomen lähettämien työntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä osalta Suomen lainsäädännön mukaisesti, ja vastaavasti Suomeen lähetettyjen sopimusvaltion työntekijöiden perheenjäsenten osalta edellytetään Suomen hyväksyntä.

Suomessa perheenjäsenen määritelmä ilmenee ulkomaalaislain 37 §:stä, jonka mukaan perheenjäseneksi katsotaan Suomessa asuvan henkilön aviopuoliso sekä alle 18-vuotias naimaton lapsi, jonka huoltaja on Suomessa asuva henkilö tai tämän aviopuoliso. Perheenjäseneksi katsotaan myös samaa sukupuolta oleva henkilö, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity. Aviopuolisoihin rinnastetaan jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta. Tällaisen rinnastuksen edellytyksenä on, että he ovat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä. Asumisaikaa ei edellytetä, jos henkilöillä on yhteisessä huollossa oleva lapsi tai jos on muu painava syy. Painavana syynä on käytännössä pidetty edustuston virallista ilmoitusta perhesiteestä. Lapsen rinnastetaan myös alle 18-vuotias naimaton lapsi, joka on huoltajansa tosiasiallisessa huollossa ja tosiasiallisen huollon tarpeessa oleskelulupahakemuksen ratkaisupäivänä, mutta jonka huoltosuhteesta ei ole saatavissa virallista selvitystä (kasvattilapsi).

Suomessa diplomaattisen henkilökunnan perheenjäsenten osalta tulkinnan lähtökohtana on ulkomaalaislain 37 §. Suomeen lähetettyjen sopimusvaltion diplomaatti- ja konsuliedustuston työntekijöiden perheenjäsenten osalta perheenjäsenen määritelmään vaikuttaa myös ulkomaalaislain 69 §:n 3 momentti, jossa säädetään ulkoministeriöstä oleskelulupaviranomaisena. Kyseisen säännöksen mukaan ulkoministeriö myöntää tilapäisen oleskeluluvan lähettäjävaltiota Suomessa edustavan diplomaatti- ja konsuliedustuston

henkilökuntaan kuuluvalle, hänen perheenjäsenelleen ja 18–19-vuotiaalle jälkeläiselle suoraan alenevassa polvessa samoin kuin hänen puolisonsa vastaavalle jälkeläiselle. Näin ollen Suomeen lähetettyjen sopimusvaltion työntekijöiden perheenjäseniksi katsotaan hyväksyttävänä olevaa sopimusta sovellettaessa ulkomaalaislain 37 §:ssä tarkoitettujen henkilöiden lisäksi diplomaatti- ja konsuliedustuston henkilökuntaan kuuluvan 18–19-vuotiaat jälkeläiset suoraan alenevassa polvessa samoin kuin hänen puolisonsa vastaavat jälkeläiset.

Ansiotyö määritellään artiklan 1 kohdan iii alakohdassa. Sopimuksen mukaan ansiotyö tarkoittaa yksityisoikeudelliseen työsopimukseen perustuvaa työtä, itsenäistä ammatinharjoittamista tai itsenäistä yksityisen yritystoiminnan harjoittamista. Sopimusta ei sovelleta perheenjäsenen työskentelyyn lähettäjävaltion tai muun valtion diplomaattisessa edustustossa tai konsuliedustustossa taikka kansainvälisen hallitustenvälisessä järjestössä toimivassa edustustossa. Sopimus ei myöskään vaikuta millään tavoin tällaiseen työskentelyyn.

3 artikla. Sopimuksen 3 artiklassa määrätään erityispätevyyttä edellyttävistä ja kansallisen turvallisuuden perusteella rajatuista tehtävistä ja tutkintojen tunnustamisesta.

Ansiotyön luonteelle tai lajille ei lähtökohtaisesti ole perhe- ja puolisosopimuksissa asetettu rajoituksia. Tästä määrätään sopimuksen 3 artiklan 1 kohdassa. Perheenjäsenelle sopimuksen perusteella myönnetty lupa tehdä ansiotyötä ei kuitenkaan merkitse henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, ammattipätevyyteen tai muihin syihin perustuvaa vapautusta työsuhteeseen tavanomaisesti sovellettavista vaatimuksista, menettelyistä tai maksuista. Vastaanottajavaltiolle on varattu oikeus evätä luvan myöntäminen työhön, jota turvallisuussyistä voi tehdä vain vastaanottajavaltion kansalainen. Ilman nimenomaista tämän sisältöistä sopimusmääräystäkin on katsottava, ettei vastaanottajavaltiolla ole velvollisuutta myöntää lupaa ansiotyöhön perhe- ja puolisosopimuksen nojalla silloin, kun on kyse tehtävistä, joihin kansallisen lainsäädännön mukaan voidaan nimittää vain vastaanottajavaltion kansalainen. Lisäksi työntekijältä voidaan edellyttää tietyillä aloilla erityistä pätevyyttä, lupaa tai hyväksytyä terveydentilaa ennen luvan myöntämistä ansiotyöhön. Lupia vaaditaan esimerkiksi terveydenhoito-, kuljetus- ja ravintola-aloilla.

Valtion virkamieslain (750/1994) 7 §:ssä luetellaan virat, joihin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen, ja jotka siten muodostavat niiden tehtävien rungon, joihin ei myönnetä työlupaa sopimusten kansallisen turvallisuuden perusteella rajoitettuja tehtäviä koskevien määräysten perusteella. Tällaisia virkoja ovat muun muassa ministeriöiden kansliapäälliköiden, valtiosihteerien ja osastopäälliköiden virat, ulkoasiainhallinnon virat, tuomarin virat, virastojen päälliköiden virat, poliisimiehen virat, puolustusvoimien, puolustusministeriön sekä rajavartiolaitoksen virat sekä suojelupoliisin virat. Valtion virkamieslaissa lueteltujen virkojen lisäksi on katsottava, että myös yksityissektorin työt voivat kuulua sopimusten rajoittavien määräysten piiriin silloin, kun niihin sisältyy kansalliseen turvallisuuteen vaikuttavien tehtävien hoitoa.

Artiklan 2 kohdan mukaan perhe- ja puolisosopimus ei merkitse tutkintojen, todistusten tai opintojen automaattista vastavuoroista tunnustamista osapuolten välillä. Tällainen tunnustaminen edellyttää vastaanottajavaltiossa voimassa olevien menettelyiden sekä asiaa koskevien lainsäädännöllisten ja hallinnollisten määräysten noudattamista. Sopimusmääräyksellä pyritään turvaamaan kansallisesti yhdenmukaisten ammatillisten vaatimusten noudattaminen hakeuduttaessa erityispätevyyttä edellyttäviin tehtäviin.

Tutkintojen tunnustamisesta vastaa Suomessa Opetushallitus, joka toimii EU:n yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän kansallisena yhteyspisteenä. Opetushallitus jakaa tietoa tunnustamisjärjestelmästä sekä tutkintojen tunnustamismenettelyistä. Tutkintojen

tunnustamisesta on Suomessa säädetty esimerkiksi laissa ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta (1385/2015) sekä laissa ammattipätevyiden tunnustamisesta (1384/2015).

Määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

4 artikla. Artiklassa määrätään työntekoon liittyvistä hallinnollisista menettelyistä. Ansiotyön tekeminen perhe- ja puolisosopimuksen nojalla edellyttää lähetjävaltion diplomaattisen tai konsuliedustuston tai kansainvälisessä järjestössä olevan edustuston tekemää ilmoitusta vastaanottajavaltion ulkoministeriön protokollapalveluille.

Lähetjävaltio tai Suomessa sijaitsevan kansainvälisen järjestön edustusto ilmoittaa nootilla ulkoministeriölle edustuston työntekijän perheenjäsenen aikomuksesta työllistyä Suomessa. Ulkoministeriö selvittää hakijan aseman perheenjäsenenä ja muut sopimuksen soveltamisen edellytykset sekä ilmoittaa nootilla lähetjävaltiolle tai asianomaiselle kansainväliselle järjestölle työntekijän oleskeluluvan hakemisesta Maahanmuuttovirastolta. Hakija liittää ulkoministeriön lähettämän vastausnootin Maahanmuuttovirastolle toimitettavaan oleskelulupahakemukseen.

Perheenjäsen hakee Maahanmuuttovirastolta työntekijän oleskelulupaa normaalimenettelyyn (ml. TE-toimiston osapäätös) mukaisesti, mutta hakemusmenettelyyn ei kuitenkaan liity saatavuusharkintaa. Maahanmuuttovirasto myöntää työ- ja elinkeinotoimiston myönteisen osapäätöksen jälkeen ulkomaalaiselle työntekijän oleskeluluvan, jollei ulkomaalaislain 36 §:stä muuta johdu. Jos päätös on myönteinen, saa hakija oleskelulupakortin osoituksena voimassa olevasta oleskeluluvasta. Oleskelulupakortista ilmenee myös työnteko-oikeus.

Ulkoministeriön ulkomaalaislain 69 §:n nojalla myöntämä oleskelulupa peruutetaan perheenjäsenen aloittaessa ansiotyön, ja henkilölle myönnetään uusi henkilökortti, jossa ei ole mainintaa oleskeluoikeudesta. Käytäntö noudattaa yhden luvan periaatetta, ja sillä on pyritty ehkäisemään kahden oleskeluluvan samanaikaisesta voimassaolosta mahdollisesti seuraavia epäselvyyksiä.

Työntekoon liittyvistä luvista ja niitä koskevasta menettelystä on säädetty ulkomaalaislain 5 luvussa.

Määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

5 artikla. Artiklassa määrätään siviili- ja hallinto-oikeudellisesta koskemattomuudesta. Sopimusmääräyksen nojalla perheenjäsenet, jotka nauttivat lainkäyttölistä koskemattomuutta Wienin diplomaattisopimuksen, Wienin konsulisopimuksen tai muun sovellettavan kansainvälisen asiakirjan perusteella, ja jotka tekevät ansiotyötä perhe- ja puolisosopimuksen mukaisesti, eivät nauti koskemattomuutta siviili- ja hallinto-oikeudellisesta lainkäytöstä tai tuomioiden täytäntöönpanosta sellaisten tekojen ja laiminlyöntien osalta, jotka on tehty kyseisen ansiotyön yhteydessä, ja jotka kuuluvat vastaanottajavaltion siviili- tai hallinto-oikeudelliseen lainkäyttövaltaan. Sopimusmääräys ei merkitse luopumista siviili- ja hallinto-oikeudellisesta koskemattomuudesta muiden kuin ansiotyön yhteydessä tehtyjen tekojen tai laiminlyöntien osalta.

Lainkäytöstä säädetään useassa eri kansallisessa säädöksessä ja etsinnästä, takavarikosta, menettämisseuraamuksesta ja muista pakkotoimenpiteistä säädetään Suomessa pääsääntöisesti pakkokeinolaissa (806/2011). Lainkäyttöllinen koskemattomuus merkitsee vapautusta

tuomiovallasta. Omaisuuden vapautus pakkotoimista koskee erilaisia hallinnollisia ja prosessuaalisia pakkokeinoja ja turvaamistoimenpiteitä.

Sopimuksen siviili- ja hallinto-oikeudellista koskemattomuutta käsittelevät määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

6 artikla. Artiklassa määrätään rikosoikeudellisesta koskemattomuudesta. Wienin diplomaattisopimukseen, Wienin konsulisopimukseen tai muuhun sovellettavaan kansainväliseen asiakirjaan perustuvasta rikosoikeudellisesta koskemattomuudesta luopuminen ei seuraa suoraan perhe- ja puolisosopimusten määräyksistä, vaan edellyttää nimenomaista toimenpidettä lähettäjävaltiolta.

Kun on kyse perheenjäsenestä, joka nauttii rikosoikeudellista koskemattomuutta jonkin edellä mainitun sopimuksen perusteella, ja on syytettynä työnsä yhteydessä tehdystä rikoksesta, vastaanottajavaltion on esitettävä virallinen, kirjallinen pyyntö lähettäjävaltiolle rikosoikeudellista lainkäyttövaltaa koskevasta vapautuksesta luopumisesta tai mahdollista tuomion täytäntöönpanoa koskevasta vapautuksesta luopumisesta, ja lähettäjävaltion on käsiteltävä tällaiset pyynnöt huolellisesti.

Rikosoikeudellista lainkäyttöä säännellään Suomessa rikoslailla (39/1889) ja rikosprosessilainsäädännöllä. Määräykset kuuluvat siten lainsäädännön alaan.

7 artikla. Artiklassa määrätään sopimuksen nojalla tehtävään ansiotyöhön sovellettavan työntekovaltion vero- ja sosiaaliturvalainsäädäntöä.

Verovelvollisuuden perusteista säädetään perustuslain 81 §:n mukaan lailla. Ansiotulojen verotuksen osalta erityisesti tuloverolaki (1535/1992) on keskeinen. Sosiaaliturvaa koskevat säädökset ovat niin ikään yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin vaikuttavina laintasoisia.

8 artikla. Artiklassa määrätään ansiotyöluvan päättymisestä. Perheenjäsenen diplomaattinen asema Suomessa päättyy aina, kun lähetetyn työntekijän virkatehtävä päättyy ja hän poistuu maasta. Lupa tehdä ansiotyötä lakkaa pääsääntöisesti olemasta voimassa silloin, kun luvanhaltija ei ole enää perheenjäsenen asemassa, kun lähetetyn työntekijän virkatehtävä vastaanottajavaltiossa päättyy, tai kun jompikumpi perhe- ja puolisosopimuksen osapuolista irtisanoo sopimuksen. Ansiotyöluvan päättymiseen voivat vaikuttaa myös lupakohtaiset ehdot.

Ansiotyö ei oikeuta perheenjäsentä jatkamaan oleskelua vastaanottajavaltiossa. Perhe- ja puolisosopimuksen perusteella tehtävä ansiotyö ei oikeuta perheenjäsentä jatkamaan oleskeluaan vastaanottajavaltiossa, eikä pysymään sellaisessa ansiotyössä tai ryhtymään toiseen ansiotyöhön vastaanottajavaltiossa sen jälkeen, kun luvan voimassaolo on päättynyt. Diplomaatin perheenjäsenenä tapahtunutta tilapäistä oleskelua ei huomioida myöskään pysyvän oleskeluluvan myöntämiseen ulkomaalaislain 56 §:n nojalla vaadittavaksi oleskeluksi, mikäli perheenjäsen myöhemmin hakisi pysyvää oleskelulupaa.

Määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

9 artikla. Artiklassa määrätään riitojen ratkaisemisesta. Erimielisyydet ratkaistaan diplomaattiteitse osapuolten keskinäisellä suostumuksella.

10 artikla. Artiklassa määrätään sopimuksen muuttamisesta. Sopimusta voidaan muuttaa osapuolten keskinäisellä, noottienvaihdolla tehtävällä sopimuksella. Muutosten voimaantuloon sovelletaan samoja menettelyitä kuin koko sopimuksen voimaantuloon.

11 artikla. Artikla sisältää sopimuksen loppumääräykset koskien sopimuksen voimaantuloa, voimassaoloa ja irtisanomista. Sopimus tulee voimaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun jälkimmäinen ilmoitus voimaantulon edellyttämien kansallisten menettelyiden päättämisestä on vastaanotettu.

7 Voimaantulo

Sopimus tulee voimaan sen 11 artiklan mukaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun jälkimmäinen ilmoitus sopimuksen voimaantulon edellyttämien sisäisten menettelyjen päättämisestä on otettu vastaan.

Ehdotetaan, että esitykseen sisältyvä laki tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti sopimuksen kanssa.

8 Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumus

Sopimus ei sisällä Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan määräyksiä maakunnan toimivaltaan kuuluvissa asioissa, eikä sopimuksen voimaansaattamislaille ole siten tarpeen hankkia Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyntää Ahvenanmaan itsehallintolain 59 §:n mukaisesti.

9 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

9.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan eduskunnan hyväksymistoimivalta kattaa kaikki aineelliselta luonteeltaan lain alaan kuuluvat kansainvälisen velvoitteen määräykset. Määräykset luetaan kuuluviksi lainsäädännön alaan, jos (1) määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatus perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, (2) määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, (3) määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla, (4) määräyksen tarkoittamasta asiasta on voimassa lain säännöksiä tai (5) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kysymykseen ei vaikuta, onko jokin määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11/2000 vp, PeVL 12/2000 vp ja PeVL 45/2000 vp).

Eduskunnan hyväksyttäväksi esitetyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset koskevat edellä jaksossa 6 esitetyn perustein tutkintojen tunnustamista sekä kansallisesta turvallisuudesta johtuvia rajoitteita työlupien myöntämiseen (3 artikla), työntekoon liittyviä hallinnollisia menettelyjä (4 artikla), siviili- ja hallinto-oikeudellista lainkäyttövaltaa (5 artikla), rikosoikeudellista koskemattomuutta ja siitä luopumista (6 artikla), verotus- ja sosiaaliturvajärjestelmiä (7 artikla), sekä ansiotyöluvan päättymistä (8 artikla).

Myös sopimusten keskeiset määritelmät sisältävän 2 artiklan on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan, koska määritelmät vaikuttavat välillisesti sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien aineellisten määräysten sisältöön ja soveltamiseen ja kuuluvat siksi itsekin lainsäädännön alaan (PeVL 6/2001 vp ja PeVL 24/2001 vp).

9.2 Käsittelyjärjestys

Koska sopimus ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, voidaan sopimus hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislainsäädännön tavallisen lain säätämisyksikössä.

1. ponsi

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että eduskunta hyväksyisi diplomaattisten tai konsuliedustustojen tai kansainvälisissä hallitustenvälisissä järjestöissä toimivien edustustojen työntekijöiden perheenjäsenten ansiotyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Ukrainan hallituksen välillä Brysselissä 3.4.2024 tehdyn sopimuksen.

2. ponsi

Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

diplomaattisten tai konsuliedustustojen tai kansainvälisissä hallitustenvälisissä järjestöissä toimivien edustustojen työntekijöiden perheenjäsenten ansiotyöstä Ukrainan kanssa tehdystä sopimuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Diplomaattisten tai konsuliedustustojen tai kansainvälisissä hallitustenvälisissä järjestöissä toimivien edustustojen työntekijöiden perheenjäsenten ansiotyöstä Suomen tasavallan hallituksen ja Ukrainan hallituksen välillä Brysselissä 3 päivänä huhtikuuta 2024 tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Sopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä 26.9.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Ulkoministeri Elina Valtonen

**SOPIMUS SUOMEN TASAVALLAN
HALLITUKSEN JA UKRAINAN
HALLITUKSEN VÄLILLÄ NIIDEN
DIPLOMAATTISTEN TAI
KONSULIEDUSTUSTOJEN TAI
KANSAINVÄLISISSÄ
HALLITUSTENVÄLISISSÄ
JÄRJESTÖISSÄ TOIMIVIEN
EDUSTUSTOJEN TYÖNTEKIJÖIDEN
PERHEENJÄSENTEN ANSIOTYÖSTÄ**

Johdanto-osa

Suomen tasavallan hallitus ja Ukrainan hallitus (jäljempänä "osapuolet"), jotka tahtovat sallia vastavuoroisesti ansiotyön tekemisen sellaisten toisen osapuolen diplomaattisten edustustojen, konsuliedustustojen tai kansainvälisissä hallitustenvälisissä järjestöissä toimivien edustustojen työntekijöiden perheenjäsenille, jotka on määrätty virkatehtävään toisen osapuolen alueelle, antavat näille perheenjäsenille luvan tehdä ansiotyötä vastaanottajavaltiossa seuraavasti:

1 artikla

Suomen tasavallan hallitus ja Ukrainan hallitus sopivat vastavuoroisesti, että niiden lähettäjävaltion työntekijöiden perheenjäsenille, jotka on määrätty toimimaan virkatehtävässä vastaanottajavaltiossa olevan diplomaattisen edustuston, konsuliedustuston tai kansainvälisessä järjestössä toimivan edustuston jäsenenä, annetaan lupa tehdä ansiotyötä vastaanottajavaltiossa.

2 artikla

Tässä sopimuksessa:

i) ”työntekijä” tarkoittaa lähettäjävaltiosta tulevaa henkilöä, joka ei ole

**AGREEMENT BETWEEN THE
GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF
FINLAND AND THE CABINET OF
MINISTERS OF UKRAINE ON
GAINFUL OCCUPATION OF FAMILY
MEMBERS OF EMPLOYEES OF THEIR
DIPLOMATIC MISSIONS, CONSULAR
OFFICES OR MISSIONS TO
INTERNATIONAL GOVERNMENTAL
ORGANIZATIONS**

Preamble

The Government of the Republic of Finland and the Cabinet of Ministers of Ukraine (hereinafter referred to as "the Parties") in their desire to permit, on the basis of reciprocity, gainful occupation of the family members of employees of diplomatic missions, consular posts or missions to international governmental organizations of one of the Parties assigned to official duty in the territory of the other Party, shall authorize these family members to engage in gainful occupation in the receiving State as follows:

Article 1

The Government of the Republic of Finland and the Cabinet of Ministers of Ukraine agree, on the basis of reciprocity, that family members of employees of the sending State assigned to official duty in the receiving State as members of a diplomatic mission or a consular post or as members of a mission to an international organization shall be authorized to engage in a gainful occupation in the receiving State.

Article 2

In this Agreement:

vastaanottajavaltion kansalainen eikä asu siellä pysyvästi ja joka on määrätty toimimaan virkatehtävässä vastaanottajavaltiossa olevan diplomaattisen edustuston, konsuliedustuston tai kansainvälisessä järjestössä toimivan edustuston jäsenenä;

ii) "perheenjäsen" tarkoittaa lähettäjävaltion työntekijän mukana seuraavaa ja hänen kotitalouteensa kuuluvaa henkilöä, joka on ilmoitettu vastaanottajavaltiolle tällaiseksi ja jonka vastaanottajavaltio on hyväksynyt tällaiseksi;

iii) "ansiotyö" tarkoittaa perheenjäsenen tekemää yksityisoikeudelliseen työsopimukseen perustuvaa työtä, itsenäistä ammatinharjoittamista tai itsenäistä yksityisen yritystoiminnan harjoittamista. Tätä sopimusta ei sovelleta perheenjäsenen työskentelyyn lähettäjävaltion tai muun valtion diplomaattisessa edustustossa, konsuliedustustossa tai kansainvälisessä järjestössä toimivassa edustustossa, eikä sopimus vaikuta millään tavoin tällaiseen työskentelyyn.

3 artikla

Ansiotyön luonteelle tai lajille ei aseteta rajoituksia. Erityistä pätevyyttä edellyttävässä ammatissa tai toiminnassa perheenjäsenen on kuitenkin noudatettava vastaanottajavaltion määräyksiä kyseisen ammatin tai toiminnan harjoittamisesta. Lupa ansiotyön tekemiseen voidaan myös evätä tapauksissa, joissa ansiotyöhön voidaan turvallisuussyistä ottaa ainoastaan vastaanottajavaltion kansalaisia.

Tämä sopimus ei merkitse todistusten ja tutkintojen tai opintojen tunnustamista osapuolten valtioiden välillä.

4 artikla

Ennen kuin perheenjäsen voi tehdä ansiotyötä vastaanottajavaltiossa, lähettäjävaltion asianomainen edustusto

i) "employee" means a person from the sending State, who is not a national of or a permanent resident in the receiving State and is assigned to official duty as a member of a diplomatic mission or a consular post, or as a member of a mission to an international organization in the receiving State.

ii) "family member" means a person who forms part of the household, accompanying an employee of the sending State, and who has been notified to an accepted as such by the receiving State.

iii) "gainful occupation" means the carrying out by a family member of work under a private contract of service, the independent practice of a profession or the independent operation of a private enterprise. Service of family members in a diplomatic mission or a consular post of the sending State or other states or a mission to an international organization is not covered, and is in no way affected, by this Agreement.

Article 3

There shall be no restrictions as to the nature or type of gainful occupation to be performed. However, it shall be understood that in such professions or activities as require special qualifications, it shall be necessary for the family member to comply with the rules that govern the practice of that profession or activities in the receiving State. In addition, the authorization may be withheld in such cases where, by reasons of security, only nationals of the receiving State can be employed.

This Agreement does not imply recognition of diplomas and degrees or studies between the two States.

Article 4

Before a family member may engage in gainful occupation in the receiving State, the mission or consular post concerned of the

tekee asiaa koskevan virallisen ilmoituksen vastaanottajavaltion ulkoministeriön protokollaosastolle. Todettuaan, ettei oikeudellisia esteitä ole, ulkoministeriö ilmoittaa viipymättä ja virallisesti lähettäjävaltion asianomaiselle edustustolle, että kyseisellä perheenjäsenellä on lupa tehdä ansiotyötä, jollei vastaanottajavaltion sovellettavista määräyksistä muuta johdu.

5 artikla

Perheenjäsentä, joka tekee ansiotyötä tämän sopimuksen mukaisesti ja joka on vapautettu vastaanottajavaltion lainkäyttövallasta 18 päivänä huhtikuuta 1961 tehdyn diplomaattisia suhteita koskevan Wienin yleissopimuksen tai muun sovellettavan kansainvälisen asiakirjan perusteella, ei ole vapautettu siviili- ja hallinto-oikeudellisesta lainkäyttövallasta eikä mahdollisen tuomion täytäntöönpanosta tähän ansiotyöhön liittyvissä asioissa.

6 artikla

Jos perheenjäsen on vapautettu rikosoikeudellisesta lainkäyttövallasta diplomaattisia suhteita koskevan Wienin yleissopimuksen tai muun sovellettavan kansainvälisen asiakirjan perusteella, tätä vapautusta koskevia määräyksiä sovelletaan tekoihin tai laiminlyönteihin, jotka on tehty kyseisen ansiotyön yhteydessä. Lähettäjävaltio käsittelee kuitenkin huolellisesti vastaanottajavaltion esittämän pyynnön, joka koskee luopumista rikosoikeudellista lainkäyttövaltaa koskevasta vapautuksesta tai erillistä luopumista mahdollisen tuomion täytäntöönpanoa koskevasta vapautuksesta.

7 artikla

Perheenjäseneneen, joka tekee ansiotyötä tämän sopimuksen mukaisesti, sovelletaan vastaanottajavaltion vero- ja sosiaaliturvajärjestelmiä kaikissa asioissa,

sending State shall make an official notification to that effect to the Protocol Department of the Ministry for Foreign Affairs of the receiving State. Upon verification of the absence of legal impediments, the Ministry for Foreign Affairs shall promptly and officially inform the mission or consular post concerned of the sending State that the family member is authorized to engage in gainful occupation, subject to the applicable regulations of the receiving State.

Article 5

A family member who engages in gainful occupation under this Agreement and who has immunity from the jurisdiction of the receiving State in accordance with the Vienna Convention on Diplomatic Relations of 18 April 1961, or under any other applicable international instrument, shall not enjoy immunity from civil and administrative jurisdiction or the execution of a possible judgement with respect to any matter arising from such gainful occupation.

Article 6

In the case of a family member who enjoys immunity from criminal jurisdiction according to the Vienna Convention on diplomatic relations or any other applicable international instrument, the provisions establishing such immunity shall be applied with respect to any action or omission originated in the performance of the gainful occupation. However, the sending State shall carefully consider any request submitted by the receiving State to waive the immunity from criminal jurisdiction, as well as to waive separately immunity from the execution of any sentence that might be pronounced.

Article 7

The family member who engages in gainful occupation under this Agreement shall be

jotka liittyvät ansiotyöhön kyseisessä valtiossa.

8 artikla

Tämän sopimuksen mukaisen ansiotyöluvan voimassaolon katsotaan päättyvän ilman ennakoilmoitusta silloin, kun työntekijän tehtävä vastaanottajavaltiossa päättyy, jompikumpi osapuoli irtisanoo tämän sopimuksen tai luvan haltija menettää sopimuksen 2 artiklassa tarkoitetun ”perheenjäsenen” aseman. Tämän sopimuksen perusteella tehty ansiotyö ei oikeuta perheenjäsentä jatkamaan oleskeluaan vastaanottajavaltiossa, eikä se oikeuta häntä pysymään sellaisessa ansiotyössä tai tekemään toista ansiotyötä vastaanottajavaltiossa sen jälkeen, kun luvan voimassaolo on päättynyt.

9 artikla

Tämän sopimuksen tulkintaa ja täytäntöönpanoa koskevat eroavuudet ja riidat ratkaistaan diplomaattiteitse keskinäisellä suostumuksella.

10 artikla

Tätä sopimusta voidaan muuttaa osapuolten keskinäisellä sopimuksella vaihtamalla diplomaattisia nootteja. Muutos tulee voimaan 11 artiklassa määrätyn menettelyn mukaisesti.

11 artikla

Tämä sopimus on voimassa toistaiseksi. Osapuoli voi milloin tahansa panna vireille tämän sopimuksen irtisanomisen ilmoittamalla toiselle osapuolelle kirjallisesti aikomuksestaan irtisanoa sopimus. Sopimus lakkaa olemasta voimassa kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun tämä ilmoitus on vastaanotettu.

Osapuolet ilmoittavat toisilleen diplomaattiteitse, kun ne ovat täyttäneet tämän sopimuksen voimaantulon

subject to the fiscal and social security schemes of the receiving State for all matters concerned with the gainful occupation in that State.

Article 8

The authorization for gainful occupation under this Agreement is deemed to be terminated without prior notification upon the termination of the assignment of the employee in the receiving State, or upon the termination of this Agreement by one of the Parties, or if the permit recipient loses the status of a "family member" in accordance with Article 2 of the Agreement. Gainful occupation engaged in in accordance with this Agreement shall not entitle the family member to continue to reside in the receiving State, nor shall it entitle the said family member to remain in such gainful occupation or enter into other gainful occupation in the receiving State after the authorization has terminated.

Article 9

Settlement of any differences or disputes regarding the interpretation and implementation of this Agreement will be resolved through diplomatic channels and by mutual consent.

Article 10

This Agreement may be amended by mutual accord between the Parties, with the exchange of diplomatic notes. The amendment shall enter into force in conformity with the procedure established in Article 11.

Article 11

This Agreement shall remain in force for an indefinite period. Either Party may initiate termination of this Agreement at any time by giving a written notice to the other Party of its intention to terminate this Agreement.

edellyttämät kansalliset vaatimukset. Sopimus tulee voimaan toiseksi seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun jälkimmäinen ilmoitus on vastaanotettu.

Tämän vakuudeksi asianmukaisesti valtuutetut osapuolten edustajat ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen Brysselissä 3 päivänä huhtikuuta 2024 kahtena alkuperäiskappaleena suomen, ukrainan ja englannin kielellä, kaikkien tekstien ollessa yhtä todistusvoimaiset. Jos sopimuksesta syntyy tulkintaeroja, englanninkielinen teksti on ratkaiseva.

The Agreement shall cease to have effect in six (6) months from the date of receipt of such notice.

The Parties shall notify each other through diplomatic channels that they have completed the respective national requirements for the entry into force of this Agreement. The Agreement shall enter into force on the first day of the second month following the receipt of the later notification.

In witness whereof, the duly authorized representatives of the Parties have signed this Agreement, in Brussels, on 3 April 2024 in two original copies, in the Finnish, Ukrainian and English languages, all texts being equally authentic. In case of any divergence of interpretation of this Agreement, the English text shall prevail.